

УСМЕШКА Ў СІСТЭМЕ НЕВЕРБАЛЬНЫХ СРОДКАЎ
ПРАЯЎЛЕННЯ ЭМАЦЫЯНАЛЬнай РЭАКЦЫі КАМУНІКАНТА
(паводле беларускіх і англійскіх мастацкіх твораў)

У працэсе моўных зносін існуе шэраг падсістэм. Адна з іх – невербальная камунікацыя. Жэсты, міміка, рухі, усмешкі дапамагаюць рэалізаваць дадатковыя сэнсы і могуць спараджаць самастойную з’яву, якая называецца *непрамой камунікацыяй*. Усмешка з іх ліку – універсальны сродак і, як падкрэсліваюць псіхологі, дапамагае нам адчуваць сябе больш шчаслівымі і ўпэўненымі, што садзейнічае спакойнай адкрытай размове.

Мэта даследавання: выявіць і супаставіць семантычныя функцыі, віды і сітуацыі выкарыстання невербальнага знака ўсмешкі ў беларускіх і англійскіх мастацкіх творах (Ch. Brontë “Jane Eyre”, E. Brontë “Wuthering Heights”, W. M. Thackeray “Vanity Fair”, М. Гарэцкі “Віленскія камунары”, І. Мележ “Людзі на балоце”, У. Караткевіч “Ладдзя распачы”).

Глыбокі кантэксталагічны аналіз лінгвістычнага прадстаўлення і функцыянавання класа ўсмешкі ў мастацкай літаратуры дазволіў зрабіць высновы, што ўсмешкі адлюстроўваюць разнастайныя эмацыянальна-пачуццёвыя станы сурамоўцаў. Акрамя таго, усмешка ў творы мастацкай літаратуры – складнік аўтарскай рэмаркі, якая, у сваю чаргу, утрымлівае шырокую інфармацыю і садзенічае стварэнню маўленчых вобразаў, іх паводзін і характараў.

Намі выяўлены наступныя віды ўсмешак: *радасныя, шчаслівыя, задаволеныя, салодкія, слабыя, дружалюбныя, добрыя, няшчасныя, вясёлыя, задуменыя, тужлівыя, “кіслыя і спустошаныя”, хітрыя, церпялівыя, напышлівыя, пагардлівыя, велічныя, іранічныя, крывыя, горкія, з’едлівыя, клівыя, едкаватыя, вечныя, жудасныя, нахабныя, дзёрзкія, мілыя, пяшчотныя, злыя, вінаватыя, вінавата-журботныя, зларадныя*.

Паводле аналізу тэкстаў мастацкай літаратуры намі адзначана, што ўсмешка як невербальны кампанет мае шэраг асаблівасцей і функцый: суправаджае вербальнае выказванне, падкрэсліваючы самыя розныя ўнутраныя эмацыянальныя праявы моўцы, замяняе вербальны кампанет, спрыяе наладжванню непасрэдных прыязных (*мілая, дружалюбная, пяшчотная ўсмешка*) або непрыязных (*крывая, жудасная, хітрыя ўсмешка*) камунікатыўных зносін і інш.

Функцыі і асаблівасці ўсмешкі ў розных нацыянальных культурах часта розныя: у амерыканскіх, англійскіх камунікатыўных паводзінах усмешка, перш за ўсё, – сігнал ветлівасці, часам, *фармальная*, “*дзяжурная*”, якая спалучаецца з агульнапрынятымі жэстамі, у рускай, беларускай культуры не прынята ўсміхацца незнаёмым людзям, усмешка тут разглядаецца як выражэнне шчырых адносін да суб’ядніка.